

STRATEGIC APPROACH TO STRUCTURAL MODERNIZATION IN THE ENERGY SYSTEM OF UKRAINE REGIONS

Kupchak V.R.

The paper presents the study of strategic approaches to structural modernization of the energy system of the meso level and develop proposals for its further development. An enlarged diagram of two scenarios of Ukraine's power.

Keywords: power system in the region, enerhoenerhetyka strategic approach, regional

Надійшло до редакції: 12.03.2016 р

Рецензент: д.е.н., професор Чупіс А.В.

УДК 334.758

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РИБОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

Л. М. Наумова, д.е.н, професор, Херсонський національний технічний університет

Розглянуто передумови розвитку інтеграційних процесів в рибпромисловому комплексі України. Зроблено висновок щодо актуальності питань рибогосподарської діяльності як об'єкту законотворчої та нормотворчої діяльності. Проаналізовано сучасний стан розвитку та фінансового забезпечення рибної індустрії України. Досліджено переваги та недоліки системи управління підприємств в рибній промисловості. Велику перспективу має інтенсивне рибництво, що інтегроване з іншими галузями сільського господарства, при якому на малих водоймах можливі дуже високі рівні рибопродуктивності.

Ключові слова: інтеграція, рибне господарство, стратегія розвитку, конкурентоспроможність, інвестиції.

Постановка проблеми: В період проведення економічних реформ підвищується роль наукових досліджень в області кожного конкретного виду господарської діяльності і пошуку способів організації стратегічного управління всіх видів ресурсів, як резерву господарської діяльності в майбутньому, як основи для стійкого і комплексного розвитку економіки країни. Уміння зберегти і примножити ресурси в умовах реформування національної економіки стає одним з показників ефективності організації управління будь-яким видом виробничої діяльності, по якому можна судити про рівень розвитку держави, особливо якщо він має природний характер.

Сучасний стан ведення рибного господарства, оцінка його ефективності, дослідження можливостей адаптації підприємств рибогосподарського комплексу та вибір шляхів поліпшення складного становища у рибному господарстві мають знайти відображення у науково обґрунтованих положеннях та рекомендаціях, а також практичних діях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Науковому дослідженню з питань економіки підприємств рибного господарства, а також їх адаптації до складних мінливих умов ринкової економіки присвячені публікації С.І. Алімова, С. Козія, Г. Васюкової, Л. Геращенко, М.В. Гринжевського, М. Євтушенко, Є. Оболенцевої, М. Стасішина, Т. Теслюк та інших.

Проводячи аналіз останніх досліджень, значимо, що хоча даній проблемі присвячено низку праць відомих українських вчених: Лупенко Ю.О., Козій С., Корельський В.Ф., Корчмит В.А.,

Киселев В.К., Гришова І.Ю., Ладонько Л.С., Митяй О.В., Наумов О.Б., Красноручський О. О., Довбиш О.Е., Скупський Р.М., Шабатура Т.С., Язлюк Б.О., однак питання стратегічного розвитку підприємств в рибному господарстві залишаються малодослідженими і невирішеними, що й обумовило актуальність досліджень, проведених у статті.[1-10]

Мета: розробити теоретико-методологічні засади стратегічного розвитку підприємств рибогосподарського комплексу

Виклад основного матеріалу: У сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема раціонального використання живих акваресурсів, коли потреби населення і галузей економіки повинні задовольнятися з урахуванням збереження належного стану рибних ресурсів. Проте, виходячи із особливостей розвитку рибогосподарського комплексу в сучасних умовах, низку стратегічних аспектів його розвитку, зокрема щодо їх можливостей адаптації, розроблено недостатньо повно. Деякі з них є дискусійними і потребують більш фундаментальних наукових досліджень та обґрунтувань. Питання рибогосподарської діяльності є актуальним об'єктом законотворчої та нормотворчої діяльності. Так, з метою визначення правових принципів державної політики щодо рибного господарства ще у 2001 році у Верховній Раді обговорювалися такі законопроекти: "Про рибу, морепродукти та харчову продукцію з них", який було прийнято у 2003 р.; "Про Державну програму розвитку рибного господарства України"; "Про рибне господарство, законодавче врегулювання діяльності рибогосподарсь-

кої галузі, визначення пріоритетних напрямів розвитку рибного господарства”; “Загальнодержавна програма розвитку водного господарства”. У грудні 2002 році у Верховній Раді України було продовжено розгляд пріоритетних для рибогосподарської діяльності законопроектів “Про Загальнодержавну програму розвитку рибного господарства на 2003-2010 рр.” та “Про рибне господарство”, але, незважаючи на визнання актуальності питання, прийняття цих законопроектів було відкладене.

В останні роки створено низку державних програм розвитку, метою яких є виправлення наслідків кризи рибного господарства України, та прийнято ряд відповідних державних актів, а саме: «Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів», 2003 р. - «Комплексна програма впровадження на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті за сталого розвитку» (Йоганнесбург, 2002 р.) [5], 2004 р. - «Загальнодержавна програма розвитку рибного господарства України на період до 2010 року» [3], «Програма будівництва суден флоту рибного господарства України», «Програма розвитку інфраструктури ринку риби, інших водних живих ресурсів та харчової продукції, що з них виробляється». Наприкінці 2003 р. ухвалою КМУ була створена «Експертна комісія при уряді із питань залучення інвестицій в рибну галузь і розвитку її інфраструктури». В грудні 2004 р. прийнято Постанову КМУ “Про затвердження Програми розвитку інфраструктури ринку риби, інших водних живих ресурсів та харчової продукції, що з них виробляється, на 2005 - 2010 роки”.

Проте, аналіз цих документів показує, що в сукупності вони орієнтовані на вирішення питань розвитку в руслі тієї ж, порочної з нашого погляду, тенденції, яка склалась ще за радянських часів –переважання екстериторіального вилову і нехтування власним рибогосподарським природно-ресурсним потенціалом (РПРП). Так, «Програма ...» акцентована тільки на розвиток екстериторіального рибальства і експедиційного флоту, що за умови продажу більшої частини улову за кордоном має сприяти лише зростанню прибутків приватних власників експедиційного флоту. Зокрема, цією Програмою визначено, що лише на третьому етапі її виконання (2008-2010 рр.) планується «... максимальне освоєння та ефективне використання внутрішньої сировинної бази, зокрема: завантаження створеної бази холодильників та рибопереробних підприємств сировиною внутрішніх водоймищ та Азово-Чорноморського басейну...» без урахування реальних можливостей. Щодо фінансування цього етапу сказано, що «...Для визначення обсягів фінансування на третьому етапі необхідно здійснити додаткові розрахунки на основі балансу попиту та пропонування і балансу забезпечення інфраструктури ринку

риби сировинними, енергетичними та трудовими ресурсами». В той же час, на фінансування другого етапу – будівництво холодильних потужностей - визначено 1 млрд. грн. бюджетного фінансування. Скерованість на інтереси приватних структур ілюструється тим, що одним із завдань Програми, яке поставлене Мінагрополітики, Мінекономіки, МЗС, Експертній комісії [є «... Розроблення та забезпечення виконання Програми використання сировинної бази Антарктиди, спрямованої на збільшення вилову антарктичного криля, просування продуктів його переробки на внутрішній і зовнішній ринок ...». Як згадувалося вище, Україна займає друге місце в світі за виловом крилю, але практично весь улов продає за кордоном [5, 6, 8].

Стратегічне планування розвитку рибогосподарського комплексу України має урахувати глобальні зміни умов здійснення рибогосподарської діяльності. За оцінкою фахівців у XXI столітті світове рибальство, як і рибальство окремих країн, буде розвиватися під впливом таких ведучих чинників:

- коливання чисельності найбільш масових об'єктів промислу в залежності від глобальних кліматичних змін;

- використання недоосвоєних промислів масових пелагічних видів гідробіонтів (ставриди, сардини, анчоусу, крилю та ін.);

- жорстка конкуренція за сировинні ресурси і ринки збуту рибних товарів;

- прискорений розвиток аквакультури у внутрішніх природних і штучних водоймах, а особливо - фермерства у прибережній морській смузі й у виключних економічних зонах країн;

- вихід експериментальної марікультури за межі економічних зон - у відкриту частину Світового океану;

- активізація природоохоронного руху за закриття для рибальства ділянок в різних акваторіях Світового океану;

- націоналізація морських водних біоресурсів і повсюдне регулювання рибальства у відкритих районах Світового океану, уведення жорсткого міжнародного контролю за промислом;

- форсоване прийняття нових міжнародних правових документів (конвенцій, кодексів, угод і т.д.), що мають обов'язковий або строго рекомендаційний характер для всіх держав, які використовують морські живі ресурси у своїх економічних зонах та у відкритих районах Світового океану [3].

В конкретному регіоні структура системи факторів, що впливають на біологічну продуктивність водойм і на здатність і ефективність суспільного господарства до використання РПРП, може значно розрізнятися. З цієї об'єктивної позиції виникає певний оптимістичний погляд на прогнозне оцінювання розвитку підприємств рибогосподарського комплексу України. Він підказує стратегію планування дій в галузі – стратегічна

задача державного управління полягає в створенні умов для оптимальної корекції дії локальної системної структури глобальних чинників на території країни. В разі досягнення цієї мети і розробки адекватної стратегії розвитку, Україна отримає змогу користуватися економічними перевагами від використання власного РПП незалежно від перебігу подій згідно глобальних тенденцій, наприклад, глобального потепління [6, 7]. Зокрема, виконання прогностичних показників державної програми залежатиме від комплексу чинників, основними з яких є стан запасів об'єктів промислу, можливості освоєння цих запасів риболовними структурами, а зрештою – обсяги і якість реалізації державної підтримки розвитку рибогосподарської діяльності. Проте, розширення Україною рибальства в 200-мильних зонах іноземних держав з використанням інструментів міжурядових і двосторонніх угод, а також домовленостей на рівні зацікавлених фірм, на нашу думку, не має довгострокових перспектив через низку обставин, зокрема, через загальну світову тенденцію до освоєння цих ресурсів національними флотами і підвищення витрат на забезпечення введення флоту в зони іноземних держав.

Довгострокову перспективу Українського експедиційного флоту та екстериторіального вилову для України в цілому слід визнати негативною. При цьому, сукупність провідних чинників слід розділити на загальні і такі, що специфічні для України. До загальних чинників, дія яких буде посилюватись у майбутньому, відносяться такі:

- ріст цін на більшість видів рибних товарів
- тенденція останніх 25 років, що триває;
- ріст дефіциту білкових продуктів харчування;
- ріст ступеню виснаження промислових запасів цінних видів;
- посилення регламентації квот вилову;
- зростання витрат на охорону та відтворення популяцій гідробіонтів;
- вичерпання традиційних промислових районів приведе до необхідності перебазування рибпромислового флоту у віддалені райони Світового океану, а тому збільшить виробничі витрати;
- зростання плати за право лову в зонах прибережних держав;
- встановлення додаткових обмежень на обсяги і структуру вилову;
- зростання напруженості конкуренції у відкритих водах та у 200-мильних зонах прибережних країн викличе підвищення вартості тендерів на вилов.

Акцентування розвитку української рибної галузі на екстериторіальному вилові недоцільне, тому що, за оцінкою провідних фахівців, можливо-

сті вилову будуть скорочуватись внаслідок кризового становища світового рибальства, яке потерпає від біологічної, екологічної, економічної та соціальної криз [11], і в цілому є дотаційним, причому обсяги дотування весь час зростають. Згідно доповіді FAO 2000 року 75 % ресурсів світового океану потерпали від надексплуатації або знаходились в стадії виснаження. Найбільш критичним є стан рибних ресурсів Північної Атлантики.

До специфічних чинників відносяться такі:

- занепад рибпромислового експедиційного флоту;
- негативні наслідки приватизації рибпромислового флоту і його берегової інфраструктури;
- дефіцит коштів для інвестування не тільки розвитку рибогосподарської діяльності, а й підтримку її сучасного рівня;
- посилення конкуренції із російським рибпромисловим флотом.

Стан і перспективи розвитку рибогосподарського комплексу країни були і є предметом численних досліджень, в яких одним із головних напрямів є пошук основних напрямів підвищення продуктивності та економічної ефективності галузі за умов ринкової економіки [12].

Всі види господарської діяльності та галузі, які визначають ступінь ефективності використання РПП України - промислове рибальство і рибпромисловий флот, базова інфраструктура рибальства та рибопереробна база, аквакультури (марикультури), наукове забезпечення рибогосподарської діяльності - продовжують знаходитись під пресом ряду чинників, коріння яких йде ще в радянський період розвитку України. На даний час рівень використання РПП України вкрай низький, а основою державного планування розвитку рибної галузі залишається орієнтація на вилов у екстериторіальних водах [11]. Такий стан справ у поєднанні із переважанням імпорту не буде сприяти економічному розвитку і вирішенню соціальних проблем.

Висновки: На нашу думку, задачі стійкого розвитку України в найближче десятиріччя та у більш віддаленій перспективі скоріше відповідає принцип ефективного використання РПП регіонів, багатих на рибогосподарські водойми.

У світі зі 150 млн. т виловлених риби, мольосків, ракоподібних у середньому 40 % вирощено в аквакультурах. Велику перспективу має інтенсивне рибництво, що інтегроване з іншими галузями сільського господарства (птахівництвом, свинарством і рисівництвом), при якому на малих водоймах можливі дуже високі рівні рибпродуктивності - до 30-50 т/га водного дзеркала, як, наприклад в Китаї. Останнім часом інтерес до оцінювання потенціалу українського рибництва зростає.

Список використаної літератури:

1. Гришова І.Ю. Пріоритетні напрями реструктуризації як метод підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / І.Ю. Гришова, О.В.Митяй // Економічний простір: Збірник наукових

праць. – №100. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2015. – С.125-136.

2. Державна цільова економічна програма розвитку рибного господарства України на 2012-2016 роки. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України №1245 від 23.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1245-2011-%D0%BF>

3. Довбыш О.Э. Зарубежный опыт развития морской аквакультуры и ее приоритетные задачи в Украине / О.Э. Довбыш // Рыбное хозяйство Украины. - №2. – 2010. – С.2-9.

4. Киселев В.К. Об оздоровлении рыбохозяйственного комплекса / Киселев В.К. // Рыбное хозяйство. – 2005. - № 5. – С. 29 - 31.

5. Кластери рибодобування, рибопереробки, аквакультури. Українські кластери / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/2012-study/perspektivni-parhamki-klasterizacii-vodnikh-resursiv/klasteri-ribodobuvannya-ribopererobki-akvakulturi/>.

6. Козій С. Перспективи розвитку ринку риби і рибної продукції / Козій С. // Экономические инновации. Вып. 19: Приоритеты преобразований в экономике. Сборник научных работ. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2004. – С. 230-236.

7. Корельский В.Ф. Регулирование конкурентных отношений при промысле водных биологических ресурсов / В.Ф. Корельский, А.Н. Макоедов // Вопр. рыболовства. – 2004. – Т. 5, № 3 (19). – С. 385-394.

8. Красноруцький О.О. Оцінка характеру реалізації економічних інтересів суб'єктів ринку сільськогосподарської продукції / О.О. Красноруцький // Вісник ХНАУ. Сер. «Економіка АПК і природокористування». — № 3. — 2010. — С. 62-73.

9. Красноруцький О. О. Теоретико-методологічні аспекти оцінки розвитку конкуренції та ефективності збуту сільськогосподарської продукції / О. О. Красноруцький // Вісник ТНЕУ. — № 2 (53). — 2013. — С. 90-99.

11. Гришова И.Ю. Система организационно-экономических инструментов коммерциализации эко-технологий/ И.Ю. Гришова, Т.В.Бутенко// Материалы конференции. Социальная ответственность бизнеса. Сборник научных трудов под ред. Анисимовой Ю. А. - Тольятти: Изд-во ТГУ, 2014 г. – С.17-24

12. Скупський Р.М. Марікультура Чорного моря – концептуальні засади створення рибогосподарського кластеру / Р.М. Скупський // Економічний форум. – 2015. - №1. – С.86-101.

13. Язлюк Б.О. Методика оцінки рівня згладжування економіко-інституціональної й соціально-економічної асиметрії розвитку внутрірегіональних територій/ Б.О.Язлюк // Зб. наук. праць Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2014. – Вип. 37. – Частина II. – С. 57–63 [Серія: Економічні науки.]

14. Gryshova I. Ukraine's positions in international ratings evaluation as a factor of its competitiveness/ I. Gryshova, I. Kryukova, O. Mityay // Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 5-6. – С. 24–27.

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ РЫБОХОЗЯЙСТВЕННОГО КОМПЛЕКСА

Наумова Л.

Рассмотрены предпосылки развития интеграционных процессов в рыбопромышленном комплексе Украины. Сделан вывод об актуальности вопросов рыбохозяйственной деятельности как объекта законодательной и нормотворческой деятельности. Проанализировано современное состояние развития и финансового обеспечения рыбной индустрии Украины. Исследованы преимущества и недостатки системы управления предприятий в рыбной промышленности. Большую перспективу имеет интенсивное рыбоводство, что интегрированное с другими отраслями сельского хозяйства, при котором на малых водоемах возможны очень высокие уровни рыбопродуктивности.

Ключевые слова: интеграция, рыбное хозяйство, стратегия развития, конкурентоспособность, инвестиции.

STRATEGIC BUSINESS DEVELOPMENT FISHERY COMPLEX

Naumova L.

The preconditions of development of integration processes in the fishing industry of Ukraine. The conclusion on the relevance of the question of fisheries as an object of legislative and rulemaking. The current state of development and financial support for the fishing industry of Ukraine. Studied the advantages and disadvantages of management companies in the fishing industry. Great perspective is intensive farming, which integrated with other branches of agriculture in which small reservoirs to very high levels of potential fish productivity.

Keywords: integration, fisheries, development strategy, competitiveness, investments.

Надійшло до редакції: 12.03.2016 р

Рецензент: д.е.н., професор Чупіс А.В.